

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
Археографско одељење

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ

8

Београд
1986.

НИКОЛА РОДИЋ, ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ

ТУЖАН ТРЕНУТАК НАШЕ СТАРΟΣЛОВЕНИСТИКЕ

Ове, 1986. године стицајем тужних околности остали смо без двоје наших колега из Старославенског завода "Светозар Ритиг" у Загребу, Јосипа Леонарда Тандарића и Бисерке Грабар. Редови који следе нека буду наш опроштај са њима, али и вечно сећање на њих и на њихов допринос палеославистици.

Јосип Леонард Тандарић
(1935-1986)

Јосип Тандарић, чије је редовничко име Леонард, родио се 4. јануара 1935. године у Котарима, недалеко од Самобора. Класичну гимназију похађао је у Загребу и Сплиту, где је и матурирао 1955. године. Припадао је фрањевачком реду трећоредца, те је као редовник завршио прво Богословски факултет (1963). За време студија похађао је курсеве из глагољске и ћирилске палеографије и архивистике у Хисторијском институту ЈАЗУ. Непосредно пред завршетак студија теологије уписује и студије из југославистике на Филозофском факултету Свеучилишта у Загребу, које завршава 1968. године. Наслов магистра филолошких наука стице 1973. године радом Језик секвенција у хрватскоглагољским мисалима, а на истом факултету докторира 1978. године дисертацијом Глагољашки ритуал. Од године 1973. ради у Старославенском институту (касније Старославенском заводу) "Светозар Ритиг" прво као асистент, а касније као научни сарадник, виши научни сарадник и научни саветник од 1984. године. Опака болест прекинула је његов плодотворни животни пут 23. јануара 1986. године у Загребу, у напону његове научничке каријере и научног стваралаштва. Захваљујући свом широком образовању, Јосип Тандарић радио је на најсложенијим проблемима нашег глагољаштва, и то веома успешно. У науци се јавио радом Графич-

ки знаци прве хрватске тискане књиге у Слову Старославенског института бр. 14 за 1964. годину (стр. 110-120) и од тада стално сарађује како у Слову, тако и у другим научним публикацијама у нас и у свету. Радови Јосипа Тандарића тичу се неколико области хрватског глагољског средњовековља, а посебно глагољских првотисака, тј. првих штампаних мисала, псалтира, бревијара, ритуала и других литургијских жанрова, како са текстолошке тако и са филолошке стране. Његове расправе постале су темељ и путоказ за даља научна истраживања и проучавања. Дао је описе неколико важних споменика, језичких и текстолошких расправа, као што су, на пример, Још један одломак првотиска мисала 1483 (Слово 25-26, 1976, стр. 389-391), Хрватскоглагољски Падовански бревијар (Слово 27, 1978, 129-147), Сењски ритуал из 1507. и његово мјесто у глагољској писмености (Croatica Christiana Periodica 3/III, 1979, 185-189), Хрватскоглагољски ритуал (Слово 30, 1980, 17-87), Црквенославенска језичка норма у хрватскоглагољском ритуалу (Слово 32-33, 1983, 53-83), Свето писмо у хрватскоглагољским литургијским кодексима (Полатна књигописнања 14-15, 1985, 15-25), Хрватскоглагољски тискани бревијар из 1491 (Слово 34, 1984, 125-157), Старославенски језик хрватских глагољаша (реферат на VIII конгресу слависта, Прилози ХФД, Загреб 1978, 115-124), Текстолошка истраживања хрватскоглагољских литургијских споменика (Међународни научни скуп Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности, 14-16. XI 1977, САНУ, Београд 1981, 129-135), итд. Рад Хрватскоглагољски Апостол између Истока и Запада (Croatica 19, 1983, 155-166) тиче се дубоких веза којима су хрватскоглагољски апостолски текстови везани за источну црквену традицију. Навели смо само неколико радова Јосипа Тандарића, а његова библиографија сачини преко шездесет научних прилога, рецензија и осврта, објављених у разним публикацијама. Веома важна делатност Јосипа Тандарића била је и сарадња у транслитерацији и приређивању старих глагољских штампаних књига најранијег периода, као што је сарадња на издању Мисала по закону Римског двора, Загреб 1971, Кожичићевог псалтира (транскрипција и поговор), Загреб 1977, и сл., превео је са латинског на црквенословенски у латиничкој транслитерацији и Римски мисал, службени литургијски текст, Загреб 1980. године. Не смемо мимоићи још једну делатност Јосипа Тандарића, а то је рад на Рјечнику црквенославенског језика хрватске редакције, који се израђује у Старославенском заводу у Загребу. У њему је Тандарић сарађивао готово од првих дана, још као студент на Богословском факултету, ексцерпирајући за речник предвиђену грађу. Прерана смрт овог нашег колеге и пријатеља прекинула је један заиста плодотворан и благородан животни пут.

Бисерка Грабар
(1932-1986)

Бисерка Грабар рођена је 2. јуна 1932. године у Загребу. У родном граду завршила је класичну гимназију, а на Филозофском факултету Свеучилишта у Загребу дипломирала је класичну филологију 1956. године. После завршених студија била је извесно време на научној специјализацији у Италији. Научни степен доктора филолошких наука стекла је на Филозофском факултету у Загребу дисертацијом Апокрифи у хрватскоглагољској књижевности до 16. столећа 1965. године. Од 1960. године па до своје преране смрти Бисерка Грабар ради у Старославенском институту (касније Старославенском заводу) "Светозар Ритиг", где је прошла кроз сва научна звања, да би извесно време била и директор Института. Свестрано наобразована и познајући класичне и многе друге савремене европске језике, Бисерка Грабар је успевала да на више планова да свој значајан допринос палеославистичким истраживањима. Активно је учествовала на многим међународним научним скуповима посвећеним палеославистичким проблемима, као нпр. у Солуну на прослави 1100-годишњице почетка мисије Кирила и Методија (1967), а исто тако и на истим прославама у Салцбургу и Регенсбургу (1967). Године 1969. учествовала је у раду научног скупа поводом 1100-годишњице смрти Кирила Солунског у Скопљу (1969). Учествовала је такође и на међународним конгресима слависта (Праг, 1968, Загреб 1978), као и на многим другим међународним научним скуповима, као, на пример, на међународном научном скупу Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности (Београд 1977).

Главна и основна нит њених научних преокупација и њених научних радова произилази из њене докторске дисертације, коју смо горе поменули. Колегиница Бисерка Грабар је проблематици апокрифа у Хрватскоглагољској књижевности и у словенским књижевностима уопште посветила низ својих радова, од којих нарочито истичемо: Апокрифна Дјела апостола у хрватскоглагољској литератури: 1. Дјела Андрије и Матеја у граду људождера, 2. Дјела апостола Петра и Андрије (Радови Старославенског института 6, 1967, 109-208), Глагољски одломак псеудо-Томина еванђеља (Слово 18-19, 1969, 213-232), Из проблематике славенских апокрифа (Кирил Солунски, књ. 1, Скопје 1970, 91-97), Апокрифна Дјела апостола у хрватскоглагољској литератури: 3. Дјела Павла и Текле (Радови Старославенског института 7, 1972, 5-30), Мучење св. Јакова Перзијанца у хрватскоглагољским одломцима XVI ст. (Слово 23, 1973, 141-160), Легенда о св. Алексију у хрватској средњовековној књижевности (Слово 27, 1977, 61-84), Les sources des certaines légendes hagiographiques croato-glagolitiques (Les cultures slaves et les Balkans, T. 1, Sofia 1978, 239-243), Још једна глагољска верзија

легенде о св. Алексију (Слово 32-33, 1983, 85-102) и др.

Поред проблематике апокрифа Бисерка Грабар се интересовала за филолошко-језичке појаве у црквенословенској баштини, па су тако настали њени радови: Особитости графије и језика глагољског Фрашћевићева псалтира (*Litterae slavicae medii aevi Francisco Venceslao Mareš Sexagenario Oblatae*, München 1985, 75-96), Тирилометодски и старославенски пријеводи у хрватскоглагољским пријеписима (Слово 36, у штампи).

Велики удео Бисерка Грабар дала је и у припремању и издавању старих текстова. Тако је учествовала у припремању издања Хрвојевог мисала (Загреб-Љубљана-Грац 1973), а исто и у издању Хваловог зборника (Сарајево 1986).

Од првог дана њеног рада у Институту па до своје смрти Бисерка Грабар је неуморни сарадник и један од главних организатора рада на Рјечнику црквенославенског језика хрватске редакције. Њено широко познавање како палеославистичких проблема и хрватскоглагољске проблематике тако и познавање опште класичне филологије и културе дали су велики допринос остварењу основних концепција речника црквенословенске редакције. Овоме је велики удео дао и њен ентузијазам којим је умела и остале да покрене. Као таква била је дуго година члан, а неко време и потпредседник Комисије за старословенске речнике при Међународном комитету слависта.

Прераном смрћу Бисерке Грабар палеославистика је изгубила једног свог преданог посленика.

Наше колеге у Старославенском заводу смрћу Јосипа Тандарића и Бисерке Грабар изгубили су своје верне сараднике, неуморне раднике, а неки и драге пријатеље. И ми њихове колеге из Београда делимо подједнако жалост за преминулима.